

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXII-то ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

I РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 11

София, сряда, 23 ноемврий

1927 г.

12. заседание

Вторникъ, 22 ноемврий 1927 година.

(Открито отъ председателя А. Ц. Цанковъ, въ 16 ч. 35 м.)

Председателъ: (Звъни) Обявявамъ заседанието за открито.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитъ народни представители: Йорданъ Абаджиевъ, Мито Аврамчовъ, Еминъ Агушевъ, Николай Алексиевъ, Иванъ Ангеловъ, Никола Андреевъ, Ставри Андреевъ, Драгомиръ Апостоловъ, Христо Баевъ, Христо Баралиевъ, Рангелъ Барбанакъ, Милко Бечевъ, д-ръ Иванъ Бешковъ, Борисъ Накъ, Бошковъ, Стефанъ Бояджиевъ, Илия Бояджийски, Цоню Бръшляновъ, д-ръ Владимиръ Бурилковъ, Григоръ Василевъ, Ради Василевъ, Добри Витановъ, Никола Владовъ, Петъръ Гаговъ, Хюсеинъ х. Галибовъ, Йорданъ Ганчевъ, Стойчо Георгиевъ, Страшимиръ Георгиевъ, Димитъръ Гичевъ, Димитъръ Грънчаровъ, Георги Марковъ, Георги Данковъ, Панайотъ Данчевъ, Добри Даскаловъ, Димитъръ Дерлипански, Владимиръ Димитровъ, Добри Димитровъ, Василъ Драгановъ, Георги Драгевъ, д-ръ Цвѣтанъ Дяковъ, д-ръ Димо Желъзовъ, Станю Златевъ, Димитъръ Зографски, Димитъръ Ивановъ II, Дойчинъ Ивановъ, Савчо Ивановъ, Димитъръ Икономовъ, Христо Илиевъ, Трифунъ Йорданъ Капитановъ, Левъ Кацковъ, Никола Кемилевъ, Колю Кожакчиевъ, Величко Кознички, Боню Колевъ, Иванъ Колевъ, Иванъ Куртевъ, Стоянъ Кърлевъ, Коста Лулчевъ, Рашко Маджаровъ, Атанасъ Малиновъ, Добри Даневъ Манасиевъ, Димитъръ Мангровъ, Христо Мановъ, Калоянъ Маноловъ, Христо Мариновъ, Кръстю Марковъ, Йосифъ Марулевъ, Тончо Мечкарски, д-ръ Кънчо Милановъ, Мило Милевъ, Петъръ Миновъ, Василъ Митевъ, Добри Митевъ, Запрянъ Миховъ, Димитъръ Мишайковъ, Константинъ Муравиевъ, Александъръ Неновъ, Георги Нешковъ, Стоянъ Никифоровъ, д-ръ Борисъ Николовъ, Стоянъ Омарчевски, Петъръ Панайотовъ, Станко Панайотовъ, Стефанъ Пейчевъ, Алекси Поповъ, Георги Т. Поповъ, Кръстанъ Поповъ, Първанъ М. Първановъ, Георги Пъчевъ, Александъръ Радоловъ, Григоръ Реджовъ, д-ръ Владимиръ Руменовъ, Иванъ Русевъ, Стойменъ Савовъ, Петко Стайновъ, Никола Стамболиевъ, Христо Статевъ, Таско Стоилковъ, Христо Стояновъ, Цвѣтанъ Стоячевъ, Стефанъ Тасевъ, Андрей Тодоровъ, Методи Храновъ, Борисъ Христовъ, Иванъ Христовъ, Кирко Цвѣтковъ, Христо Петъръ Цуцумановъ, Стойно Чакръкчийски, д-ръ Никола Чирпанлиевъ, Маринъ Шиваровъ, Теню Янгъзовъ и Иванъ п. Янчевъ)

Съобщавамъ, че бюрото на Събранието е разрешило отпускъ на следнитъ г. г. народни представители:

На г. Петъръ Гаговъ — 4 дни;
На г. Георги Илиевъ — 1 день;
На г. Рашко Маджаровъ — 3 дни;
На г. Иванъ Куртевъ — 5 дни;
На г. Пандо Сидовъ — 2 дни;
На г. Христо Рашковъ — 4 дни;
На г. Станю Златевъ — 4 дни;
На г. Иванъ Колевъ — 2 дни;
На г. Димитъръ Дерлипански — 2 дни;
На г. Христо Мариновъ — 2 дни;
На г. Димитъръ Зографски — 2 дни;

На г. Георги Енчевъ — 2 дни;
На г. Калоянъ Маноловъ — 5 дни;
На г. Георги Марковъ — 3 дни;
На г. Никола Стамболиевъ — 2 дни;
На г. Кирко Христовъ — 2 дни;
На г. Трифунъ Капитановъ — 2 дни;
На г. Георги Данковъ — 2 дни;
На г. Христо Маневъ — 2 дни;
На г. Дойчинъ Ивановъ — 3 дни;
На г. Иванъ Христовъ — 5 дни;
На г. д-ръ Иванъ Бешковъ — 1 день;
На г. Йорданъ Абаджиевъ — 3 дни;
На г. Рангелъ Барбанакъ — 3 дни;
На г. Добри Даскаловъ — 3 дни;
На г. Стоянъ Кърлевъ — 2 дни;
На г. Тончо Мечкарски — 2 дни;
На г. Кръстанъ Поповъ — 2 дни;
На г. Стойно Чакръкчийски — 2 дни;
На г. Цвѣтанъ Стоячевъ — 2 дни;
На г. Василъ Митевъ — 5 дни;
На г. Димитъръ Ивановъ I — 2 дни;
На г. Стоянъ Омарчевски — 4 дни;
На г. Страшимиръ Георгиевъ — 3 дни;
На г. Александъръ Неновъ — 1 день;
На г. Петко Стайновъ — 1 день и
На г. Димитъръ Икономовъ — 3 дни.

Постъпило е питане отъ радомирския народенъ представителъ г. Димитъръ Богдановъ до г. министра на войната и г. министра на вътрешнитъ работи и народното здраве за забранени събрания въ Радомирска околия.

Постъпило е питане отъ плѣвския народенъ представителъ г. д-ръ Иванъ Бешковъ къмъ г. министра на вътрешнитъ работи и народното здраве относително забраняването на публично събрание въ гр. Плѣвнъ на Българския земеделски народенъ съюзъ на 16 октомврий т. г.

Тия питання ще се изпратятъ на съответнитъ министри, за да отговорятъ.

Постъпили сж отъ Министерството на финанситъ:

Предложение за освобождаване поръчителството на г-жа Емма Бурелъ за митото и общинския налогъ на по-къщината по вносна декларация на Софийската митница № 1.083 отъ 19 априлъ 1927 г., която тя ще изнесе обратно преди изтичането на 12-месечния срокъ, по чл. 7 буква а отъ закона за митницитъ (Вж. прил. Т. I, № 7);

Предложение за освобождаване отъ митни берии пратките отъ платове и други предмети за изложбата — базаръ на благотворителното дружество „Евдокия“ („Яслитъ“) (Вж. прил. Т. I, № 8) и

Законопроектъ за насърчение износа на вината. (Вж. прил. Т. I, № 9)

Тия предложения и законопроектъ ще се раздадатъ на г. г. народнитъ представители.

Пристъпваме къмъ първата точка отъ дневния редъ: продължение разискванията по проектоотговора на тронното слово.

Има думата народният представител г. Димо Кьорчев.

Д. Кьорчев (нац. л): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Проектотговорът на тронното слово този път говори само за голъми въпроси на външната политика. Като оставям първия пасажъ отъ проекта, който споменава за одобреното отъ Народното събрание военно положение, вторият пасажъ представлява извънредно голъм политически и държавен интерес, защото засъга въпроса за единъ държавен заемъ. Правителството сезира Народното събрание съ въпроса за държавен заемъ, не като ни дава единъ договоръ за заемъ, за да го разгледаме, но като споменава въ тронното слово за благосклонността, съ която Обществото на народитъ е посрещнало постъпките на нашето правителство за сключване на единъ държавен заемъ. Въпросътъ, прочее, е по какъвъ начинъ ние, като Парламентъ, изразяваме нашето задоволство отъ благосклонността на института, нареченъ Общество на народитъ, която благосклонностъ, отразявайки се върху правителството, засъга, разбира се, и народа, и България.

Впрочемъ, ние нъмаме единъ договоръ за заемъ, ние, съ други думи, нъмаме условия за заемъ; ние нмаме една политическа перспектива за заемъ, която се очертава съ това, че Обществото на народитъ е готово да помогне на България, за да се направи заемъ. Тръбва ли да се говори за заема, когато нъмаме договоръ за заемъ? Очевидно, този текстъ на проектотговора на тронната речъ ни задължава да говоримъ. Всички се изказаха, че заемъ на всъка цена не може да стане. И правителството заяви същото въ комисията. Ако се поиска, да речемъ, акционерна форма на Българската народна банка, то г. министър-председателятъ каза, че нма да го видимъ нито единъ моментъ министър-председателъ на България. Ще рече, че не при всички условия може да се преговаря и договаря за заемъ и може да стане заемъ.

Но когато се поставя въпросътъ за заемъ, могатъ ли странично, индиректно да се поставятъ въпроси, които засъгатъ нашата държавна политика, като напримъръ въпросътъ за репарациитъ или въпросътъ за икономии? Ето центърътъ, който създава спорове, който създава интересъ около тоя пасажъ отъ проектотговора на тронната речъ. Едни сж на мнение, че когато се говори за държавен заемъ, не е тактично, не е политично да се говори за репарации. Други сж на мнение, че когато се говори за държавен заемъ, не тръбва да се говори за икономии, които да предшествуватъ заема, които да дадатъ другъ видъ на нашия оюджетъ и по този начинъ заемътъ да бжде използванъ по-рационално.

Да разгледаме най-напредъ въпроса за икономии. Уважаемиятъ г. Малиновъ засегна този въпросъ и каза, че е трудно нашиятъ бюджетъ да бжде намаленъ съ милиардъ, милиардъ и половина или два милиарда. Той счита това за смъло, за много казано. Същевременно той дебава, че многобройни държавни институти чакатъ кредитирането си отъ държавата, за да функциониратъ и че икономии тамъ не могатъ да се правятъ.

С. Савовъ (д. ст): Той каза нъщо по-силно, но ние не го казваме.

Д. Кьорчев (нац. л): Г. г. народни представители! Тръбва да се отнесемъ съ голъмо внимание къмъ поставенитъ въпроси. Ако ние не можемъ да правимъ икономии, ако нашиятъ партиенъ съставъ въ страната, ако нашиятъ партийни отношения, ако начинътъ на управление и създаденитъ досега държавни институти не позволяватъ по много съображения да се правятъ икономии, азъ съмъ убеденъ, че икономии ще ни се наложатъ мимо насъ. Ако ние не умъемъ сами да направимъ известни преобразования и реформи, ще ни ги наложатъ. И тукъ азъ искамъ да се спра на единъ примъръ отъ чужбина. Напоследъкъ контролорътъ по изпълнение репарационния дългъ на Германия, Жилбертъ Паркеръ, подаде единъ меморандумъ на германското правителство, който сочи на първо мѣсто постепенното увеличение разходитъ на германския бюджетъ. За настоящата бюджетна година, казва Жилбертъ, разходитъ сж 9.130 милиона златни марки, срещу 8.543 милиона за миналата година и фактически разходи отъ 7.744 милиона златни марки за бюджетната 1925/1926 г. Не може това увеличение да върви, казва Жилбертъ. Независимо отъ туй, германското правителство предприема едно увеличение на заплатитъ на чиновницитъ съ 350 милиона златни марки; предприема една училищна реформа, която е свързана съ разходи по постройка на училища и пр. Контролорътъ по изпълнение на Доусовия планъ казва: ако продължавате

да правите тия разходи, ние не сте въ състояние да изпълнявате поетитъ отъ васъ задължения спрямо кредиторитъ си; а ако не изпълнявате тия задължения, срещу които вамъ се даде единъ заемъ отъ 800 милиона марки, ние излагаме себе си; ние сте сложили единъ подписъ подъ тази спогодба, който излага престижа на републиканска Германия. Правителството отговаря на Жилбертъ: „Всичко това е вѣрно, но не бѣше по силитъ ни да направимъ икономии“.

Не зная дали е вѣрно или не, носи се слухъ, че по молба на самото германско правителство е подаденъ меморандумъ на Жилбертъ, защото партийнитъ отношения въ републиканска Германия сж такива, че не е възможно да се направятъ икономии въ бюджета — подчертавамъ, партийнитъ — защото начинътъ, по който известни партии или блокъ отъ партии се отнасятъ къмъ държавнитъ разходи и къмъ държавнитъ нужди, е въпросъ на партийни програми и партийни политики, които не могатъ да ги мѣнятъ.

Но какво става по-нататъкъ съ Доусовия планъ? Неговото изпълнение е спънато.

Доусовиятъ планъ се състоеше, съ две думи, въ следното. Германия, която се задължава да изпълнява задълженията по договора, молѣше победителитъ да ѝ кажатъ какво тръбва да плаща годишно, за да може тя да го впише въ своя бюджетъ, та да може да прави смѣтка по него. На Франция казаха: ние, французи, за вашия бюджетъ сте длъжни да знаете точно какво ще постъпи като приходъ отъ репарациитъ, за да не живѣте съ илюзии. Значи, точността въ приходо, който ще има Франция, както и Англия и Америка отъ репарациитъ, плащани отъ Германия, и точността за онова, което ще тръбва да изразходва Германия, съставлява Доусовия планъ, неговата нагледностъ, неговата ясностъ, неговата точностъ. Срещу това се даде заемътъ. Но Доусовиятъ планъ се препъна не въ това, че Германия не може да плаща, а въ това, че образуваниятъ фондъ за репарациитъ не може да се даде, събранитъ пари не могатъ да се дадатъ на кредиторитъ — тъй наречената проблема за трансфера, за прехвърлянето на паритъ. Има единъ фондъ отъ около три милиарда марки, но не могатъ да го дадатъ нито на американци, нито на французи, защото, ако се посегне днесъ отъ германското съкровище на една сума отъ 500 милиона марки, тутакси германската валута се разколебава. Ако поискатъ отъ Германия да плаща въ девизи при нейния пасивенъ търговски балансъ, валутата ѝ пакъ ще се разколебае, защото Германия повече купува отъвънъ, отколкото изнася. Кредиторитъ не искатъ да иматъ марки въ банкноти, злато нма, приходитъ, записани толкозъ и толкозъ милиарда, не могатъ да ги взематъ. Ето мъжнотията на Доусовия планъ. Ако продължатъ сега разходитъ, които самата Германия прави, Доусовиятъ планъ още повече ще се срещне съ мъжнотии. При тия условия пита се: какво тръбва да прави Германия? Германия търси да прави икономии. Азъ дадохъ този примѣръ за Германия, за да напомня, г. г. народни представители, че въ България икономии сж необходими и, ако не поискаме ние да ги правимъ, ще ни принудятъ да ги правимъ. Нека не ви спомнямъ, г. г. народни представители, срамния за отечеството случай, когато Репарационната комисия застави правителството на Стамболийски да премахне чл. 4 и да постави ограничение за печатането на банкноти. Това българско правителство бѣше ли въ състояние да го направи само? Не бѣше, заставиха го. И, колкото и да бѣха срамни за българския престижъ, тия две дѣла бѣха полезни. Азъ не искамъ да се повтаря това нѣщо. Азъ искамъ сами въ себе си да намѣримъ сили и героизъмъ за отговорности, сами да правимъ икономии, а не да ни заставятъ да ги правимъ.

Заедно съ въпроса за икономии, тръбва ли да се повдига въпросътъ за репарациитъ, когато се говори за държавен заемъ? Правителството каза: сакънъ, недейте повдига този въпросъ, защото повдигането на въпроса за репарациитъ значи повдигане на въпроса за ревизия на мирния договоръ; не му е дошло времето за тѣзи нѣща.

Право ли е гледището на правителството? Г. г. народни представители! Когато нашиятъ министри ни казватъ: ние не можемъ да повдигаме въпроса за репарациитъ, когато ще сключваме заемъ, или даже ако нмаме да сключваме заемъ, въ този моментъ не може да повдигаме този въпросъ, тѣ намиратъ основание за това не въ желанието, България непременно, на всъка цена, да плаща, защото е подписала мирния договоръ, а защото живѣе съ надеждитъ, че въ Европа ще настѣпи следъ година, година и половина конюнктура, която ще позволи намѣсата на България въ

протеститъ или въ интервенциитъ, които ще се направятъ по този поводъ. Така, напр., за Доусовия планъ или за мѣхнотитъ на германскитъ репарации подиръ година, година и половина знае се, че Европа или Обществото на народитъ, свѣтътъ ще иска да вземе стопански мѣрки. Защото, ако една Америка е наситена съ стоки и търси пазари, ако една Франция е наситена съ стоки и търси пазари, ако една Германия, работоспособна и силна, произвежда и нѣма достатъчно пазари, а така сѣщо и Англия, ще трѣбва да се уредятъ пазаритъ на голѣмитъ държави, за да могатъ тѣ помежду си да уредятъ своитъ смѣтки. Очевидно е, че ще настѣпи такъвъ моментъ. Но азъ се питамъ: настѣпването на единъ таквъ политически моментъ въ Европа е ли изгоденъ за малкитъ държави, както ще бѣде изгоденъ за голѣмитъ? Мене ми се струва, че, когато въ Европа ще повдигнатъ въпроса за репарациитъ и ние се намѣсимъ по този въпросъ, ние ще бѣдѣмъ незачетени, както сме незачетени и сега. Ние можемъ да пострадаме отъ едни втори решения на Обществото на народитъ или на една международна конференция по тѣзи въпроси, защото може нашитъ митнически системи, нашитъ митнически граници да бѣдатъ поставени подъ по-друга контрола и подъ по-други правила и наредби, отколкото ние суверенно искаме да ги поставимъ. Та, гледището на правителството, да чака благоприятна конюнктура, за да повдигне въпроса за репарациитъ, е гледище погрѣшно, то е едно внушение на ония наши министри, които отиватъ въ Обществото на народитъ, които се срѣщатъ съ мѣродавни европейски фактори тамъ, които имъ казватъ: „Почакайте, нѣма да мине година, нѣма да минатъ две години, ще се разчакватъ тѣзи въпроси; тия нѣща не сѣжъ вѣчни. Ние разбираме вашитъ болки, но недейте сега говори по тѣзи нѣща“. Ето тукъ азъ не съмъ съгласенъ съ разбирането на правителството и смѣтамъ, че ние, като малка страна, безъ да желяемъ да правимъ пропаганда, заявявайки нашитъ болки, ще бѣдемъ лоялни и коректни, когато кажемъ, че не можемъ да плащаме.

И по въпроса за малцинствата е сѣщото — да не го зачеквамъ. Чака се все европейската конюнктура, когато днесъ въ Европа казватъ: има една болестъ, която започва отъ тази есенъ и която се казва болестъ „ревизия на мирнитъ договори“, ревизионенъ грипъ. Мѣродавнитъ фактори, държавитъ победителки се борятъ съ тая болестъ. И какво ни казва уважаемиятъ министъръ на външнитъ работи въ Чехословашко, г. Бенешъ? Той казва: „Въпросътъ за ревизията на мирнитъ договори е въпросъ важенъ, е въпросъ, който зарижва всички“. Г. Бенешъ държа една речъ преди нѣколко дена и ето какво заявява: (Чете) „Мирнитъ договори не сѣжъ свършено дѣло. Не веднѣжъ на мината конференция това е потвърждавано, че мирнитъ договори или въобще договоритъ не могатъ да бѣдатъ вѣчни и поради това уставътъ на Обществото на народитъ има чл. 19, който предвижда начина за измѣнение и за ревизията на договоритъ. Този чл. 19 казва: „Събранието на Обществото на народитъ може отвреме навреме да поканва членове въ Обществото да пристѣпятъ къмъ изучаване наново на договоритъ, станали неприложими, както и на международнитъ положения, чието поддържане би могло да постави въ опасностъ свѣтовния миръ“. Този текстъ на чл. 19 псѣзболява въ всѣко време, когато пожелае Обществото на народитъ, да повдигне въпросъ за ревизия на договоритъ, за ревизия на задължения по тия договори, за ревизия на договори свързани съ Обществото на народитъ. Че сѣжъ несвършени мирнитъ договори, че сѣжъ тежки задълженията, поети по тѣхъ, че е неизпълнимо онова, което се иска, това се знае. Г. Бенешъ го признава и казва по-нататкъ: (Чете) „Ние сме подписали пакта на Обществото на народитъ и подписахме следователно чл. 19. Ние държимъ на него, ние имаме право да се основаваме на него. Въ това отношение всѣка държава има възможността до Обществото на народитъ да подаде една молба за измѣнение на задължения по договоритъ, които сѣжъ непоносими. Но това предполага преди всичко едно основно правило, което предписватъ самитъ мирни договори и уставътъ на Обществото на народитъ, а именно, че задълженията сѣжъ станали на практика неизпълними и че тѣ не могатъ по-нататкъ да бѣдатъ обектъ на една добра политика. Но азъ отхвърлямъ сега, въ този моментъ, ревизия на договоритъ, защото днешната пропаганда за ревизия на договоритъ се поставя на тѣкмо противоложни принципи, отколкото онѣзи, които сѣжъ въ устава на Обществото на народитъ. Преди всичко посрѣдствено или непосредствено се заплашва съ това, че нѣма да настѣпи спокойствие преди да се промѣнятъ нѣщата, както сѣжъ сложени отъ до-

говоритъ и че международниятъ животъ ще бѣде обезспокояванъ, консолидирането ще бѣде възпрепятствувано и по тоя начинъ се открива пѣтътъ за отдѣлни споразумения съ държави, които сѣжъ загубили територии или сѣжъ неспособни да понасятъ задълженията, а отъ такива договори ще се увеличатъ още повече хаосътъ, безспокойствието и ще се създаде едно състояние непоносимо“. По-нататкъ г. Бенешъ казва: „Азъ съмъ противъ пропагандата, но азъ не съмъ противъ правото“. Нашето правителство като-че-ли усвоява този възгледъ: ние пропаганда нѣма да правимъ, но правата си по договоритъ ще защищаваме.

Позволете, г. г. народни представители, да считамъ тази казуистика на г. Бенешъ и на всички онѣзи, които считатъ себе си отговорни въ ръководството на държавнитъ работи, за незадоволителна. Пропагандата за ревизия на договоритъ не може да бѣде възпрепятствувана отъ никое правителство въ никоя конституционна държава поради факта, че днесъ въ Европа държавитъ сѣжъ конституционни, че печатътъ е свободенъ, че гражданитъ, избирателитъ мислятъ, страдатъ, плащатъ и желаятъ измѣнения на живота си и на живота на своя народъ, както тѣ разбиратъ. Самиятъ конституционенъ редъ позволява тази пропаганда. Какъ може г. Бенешъ, дългогодишенъ борецъ за каузата за свободата на своя народъ, единъ голѣмъ демократъ на Европа, да казва: „Азъ съмъ за правото, което има въ мирнитъ договори, но азъ съмъ противъ пропагандата за тѣхната ревизия, защото тя пречи“. Чакайте конюнктура, чакайте удобенъ моментъ, и нашето правителство, понеже живѣе подъ такива внушения, чака; то казва: „Недейте говори за мирния договоръ, за репарациитъ, наложени по мирния договоръ, или за малцинствата; не е удобенъ моментътъ. Пропаганда не бива да се прави“. Ето кое не можемъ да разберемъ нис. Г. Буровъ често пѣти ни казва: „Г-да! Азъ разбирамъ вашитъ болки, азъ разбирамъ вашия устремъ, азъ разбирамъ нашитъ сърдечни вѣжеления. Но вие стоите на едно мѣсто, което не е отговорно, а азъ стоя на мѣсто, което ме застава да мѣлча, да гълтамъ и повече да страдамъ отъ васъ, но да не кажа онова, което мисля“.

Министъръ А. Буровъ: Или да го кажа по начинъ таквъ и тогава, когато азъ мисля, че е полезно, г. Кьорчевъ. Тази поправка направете.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Вие, г. Буровъ, ако считате, увличайки се въ управлението, че моментитъ за народна борба съ тия тежести може да бѣдатъ определяни само отъ правителството, бѣдете убедени, че въ нашата страна правителството никога нѣма да бѣде въ състояние да наложи своя авторитетъ, когато се касае за такива страшни задължения, когато ние трѣбва да заплащаме спокойствието на Европа — „защото не билъ дошелъ моментътъ“ — съ залъка на народа. Вие никога нѣма да дочакате този моментъ. Въ една конституционна страна, въ една страна, пълна съ страдания и кръвъ, не може да дочакате този моментъ; не може да го заповѣдате, на ако ще би кабинетътъ да бѣде всенароденъ, да бѣде още по-коалиционенъ; па ако ще би да дойдатъ въ него и най-авторитетнитъ наши държавници. Това не е възможно да стане. Пропагандата за ревизия на мирнитъ договори е една пропаганда за право, е една пропаганда за изгълчване на единъ нравственъ, бихъ казалъ, дългъ, защото ревизията на договоритъ не е само една проблема на международното право, тя е една културна и морална проблема.

Отъ момента, откогато започнаха преговоритъ за миръ и досега, цѣла Америка, нейниятъ Сенатъ, грамадното обществено мнение въ Англия, Франция, Швейцария, учениитъ — да не говоря за демокрацията — хората, които не посятъ отговорности прѣки и материални, но посятъ отговорностъ предъ свѣстѣта си, всички казватъ: „Положението е тежко, положението е мъчно, съгласни сме, че то ще се измѣни“. Азъ съмъ съгласенъ съ всички ония, които казватъ, че договоритъ не могатъ да бѣдатъ вѣчни, но азъ питамъ: малката България докога е въ състояние да чака? И затуй нека правителството да не се сърди на оппозицията, да не се сърди на народа, ако утре вдигне митинги, нека не се сърди и на общественото мнение въ тая свободна страна, когато то говори за репарациитъ. Отъ тия нѣща по никаквъ начинъ не може да се създаде какъто и да било поводъ за конфликти между властъ и народъ. Борбата е за право, борбата е за моралъ, борбата е за хлѣбъ.

Думата ми бѣше: може ли да се говори за репарации, когато се говори за заемъ? Нищо не трѣбва да снира борбата ни срещу репарациитъ — нито въпросътъ за заема, нито каквито и да било други специални споразумения,

които нашето правителство, дневно или утрешно, може да прави същото и да било. Членът 19 от устава на Обществото на народитѣ е днес последната опора и надежда на свѣта.

Азъ съмъ убеденъ, г. г. народни представители, че на България ще отпуснатъ заемъ. Убеждението ми излиза отъ това, че много видни хора дойдоха да провѣрятъ нашата кредитоспособностъ. Лице, като Ни Майеръ, председателъ на комисията, която е тукъ, личностъ много важна, когато иде въ България, за да провѣри онова, което е събрано за провѣрка, това е едно указание, че на насъ заемъ ще дадатъ. Какъвъ ще бѣде размѣрътъ на заема — не зная; какви ще бѣдатъ задълженията по него — не зная. Азъ предугаждамъ, обаче, че типътъ на заемитѣ, които се правятъ чрезъ Обществото на народитѣ, ще бѣде приложенъ и за насъ. А този типъ е, да има контрола; а може би и да се създаде у насъ златниятъ еталонъ. Ако бѣде приложенъ у насъ типътъ на заемъ съ финансовъ контрола, то ще рече, че Народната банка ще престане да бѣде кесия на държавата, както бѣше досега, ще бѣде единъ здравъ институтъ, който ще гарантира силата, стойността на нашия левъ. По този въпросъ азъ не искамъ да се спирамъ, защото не ща да поема риска да твърдя, че, благодарение на нашитѣ често пѣти ужасни политически борби, ние не сме въ състояние да изгълнимъ нашитѣ елементарни задължения на държава къмъ вътрешни кредитори; че ние дойдохме следъ 50-годишенъ политически животъ до положението, да се нуждаемъ отъ контрола, и че ще се преживѣе единъ мъчителенъ периодъ докато се консолидиратъ нашитѣ финанси.

Ще ви припомня срамния случай — но иначе полезенъ — когато презъ времето на дружбашитѣ бѣ махнатъ чл. 4 по заповѣдъ на Репарационната комисия. Тая интервенция е срамно нѣщо, но тя стана, защото видѣха хората, че тукъ нѣма управление, че върлува нѣкаква си лудостъ на отмъщение, която трѣбва да се преустанови. Тогавъ ограничиха и печатането на банкнотитѣ до 4 и половина милиарда лева — да не можете по-нататкъ да мръднете. Тѣ ни спасиха. Тая контрола, дошла по единъ начинъ, който никой не предвиждаше, бѣ възприета отъ всички.

Каква ще бѣде контролата по заема, азъ ви казахъ, че не зная. Но не искамъ предварително да обсъждамъ принципиалната страна на въпроса, защото все има нѣщо, което трѣбва да се упражнява върху правителствата, особено, които не сѣ навикнали да поематъ отговорностъ — за да се приучатъ къмъ отговорностъ.

Азъ съмъ противъ пропагандата, която правителството прави, че заемъ е необходимъ на всѣка цена, че безъ заемъ не може. Тая пропаганда е опасна. Тя ми напомня пропагандата на Каравелова: „Безъ монополъ на тютюна, заемъ не можемъ да сключимъ“. Падна покойниятъ Каравеловъ, партията се разцепи, станаха изборитѣ, дойде друго правителство и то доказа, че и безъ монополъ на тютюна може да се сключи заемъ.

Не бива така абсолютно да се казва: безъ заемъ не може. Може да бѣде тежко, може да бѣде страшно положението, но ако се твърди, че безъ заемъ абсолютно не може, то ни навежда на мисълта, че трѣбва да се сключи заемъ на всѣка цена. Самото правителство съ декларациитѣ си, които направи по онова, което се чуваше за акционерната форма на Народната банка, ни даде доказателства, че не е нужно да се сключи заемъ на всѣка цена. Така че то ни задължава да мислимъ за друго — че на всѣка цена не трѣбва да се сключва заемъ, че трѣбва да бѣдемъ бдителни, трѣбва да бѣдемъ сериозни, трѣбва да бѣдемъ много внимателни по този въпросъ, тъй като задълженията, които бихме поели съ единъ такъвъ заемъ, ще легнатъ за десетки години върху бюджета на държавата, който и безъ това е много тежкъ.

Това е, г. г. народни представители, което азъ можехъ да кажа относително текста въ проекто-отговора на тропната речъ, засѣгащъ усилията на правителството да сключи единъ държавенъ заемъ чрезъ Обществото на народитѣ.

Разискванията въ Народното събрание поставиха и другъ единъ въпросъ — въпроса за смѣна на правителството, за новата власт; единъ въпросъ извънредно важенъ, интересенъ, ако се разисква сериозно. Доколкото азъ разбрахъ, въ нашето Народно събрание има две гледища по този въпросъ: едно гледище, да бѣде напълно смѣнено днешното правителство, и другото гледище, да бѣде то реконструирано.

Министъръ А. Буровъ: И още едно, трето — да си остане.

Д. Кьорчевъ (нац. л.): То е Ваше.

Министъръ А. Буровъ: Нали за Народното събрание говорите?

Д. Кьорчевъ (нац. л.): И третото — да си остане.

К. Николовъ (д. ср.): То е на Парламента.

Д. Кьорчевъ (нац. л.): Приемамъ Вашата бележка. — Първото становище — да си отиде правителството — е едно гледище, което азъ усвоявамъ, усвоява го и партията, отъ името на която говоря. Защо? Защото реконструирането на правителството нѣма да ни даде резултати.

Г. г. народни представители! Задължавамъ ви да не допускате нито за моментъ, че въ това, за което ще говоря, влагамъ партизанщина или желание за дребни смѣтки. Ние имаме вече една реконструкция на правителство, изходящо отъ Демократическия сговоръ, и азъ считамъ, че тая реконструкция — като се замѣни министъръ-председателъ г. Цанковъ съ министъръ-председателя г. Ляпчевъ — стана въ ущърбъ на партията, наречена Демократически сговоръ. Защо? Ние поддържаме, преди близо две години, смѣната изцѣло на правителството, а не реконструкция. За насъ бѣше безразлично, дали ще бѣде г. Цанковъ или г. Ляпчевъ, и отъ тая трибуна ние сме подчертавали това. Но когато стана реконструкцията, ние писахме и заявихме, че партията Демократически сговоръ, по самото естество на нѣщата, ще започне да става по-слаба, ще започне да развива въ себе си по-много елементи на разложение, отколкото по-рано. И, ако втори пѣти искате да правите реконструкция, това ще бѣде още по-зле въ партийно отношение за васъ, г. г. народни представители отъ болшинството. Ще бѣде по-зле, защото туй, което се казва „външо човѣшкото“, то влияе въ отношенията на хората. Ще се предизвикатъ отново онѣзи нежелателни смущения, които могатъ да съществуватъ въ една партия, когато вмѣсто едни идатъ други и то твърде бързо и по нѣкой пѣти твърде внезапно. Мнението на в. „Прѣпоречъ“ — едно мнение, което уважавамъ, но съ което не се съгласявамъ — е, че Демократическиятъ сговоръ е единъ неизчерпаемъ резервоаръ отъ интелигентни сили, които могатъ да даватъ многобройни кабинети. Това е вѣрно: хора, обективно годни за министри, а не защото сѣ партизани на Сговора, има въ вашата срѣда, тѣ могатъ да заематъ мѣстата на едни или други министри и така да продължи едно по-дълго съществуване на управление отъ името на Демократическия сговоръ. Но колчемъ пѣти вие прибѣгвате къмъ тѣзи мѣрки, вие ще ставате по-слаби като партия, партията ви ще престане да живѣе, ще се разложите, личниятъ елементъ ще господствува надъ организационния и политическия, и вис, които се смѣтате за опора на България, ще престанете да бѣдете такава. А това не трѣбва да се допуска.

Ето моитѣ съображения, по които считамъ, че реконструкцията не бива да ставатъ съ огледъ годността на лицата, а трѣбва да ставатъ съ огледъ на запазване партията — ако България трѣбва да се управлява чрезъ партия, а не по волята на тогава или оногава.

Третото гледище на г. Буровъ е гледището, което, очевидно, Сговорътъ се мъчи да прокара: грижата да остане Сговорътъ въ власт да бѣде по-голямъ и по-важна, отколкото всички ония нѣща, които могатъ да сплзватъ или да разяждатъ Демократическия сговоръ като партия. Но, г. г. народни представители, ние стоимъ предъ факти, които сѣ публични: партията Демократически сговоръ, отъ която излиза едно конституционно управление, не живѣе като партия, не е партия. Имаме съветъ на тримата, имаме съветъ на 12-тѣ, имаме съветъ на 50-тѣ, имаме други съвети — ами че тая система е съветока, това не е конституционна система.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Сега го намѣри вече! (Веселостъ)

Д. Кьорчевъ (нац. л.): Това е съветско управление. Азъ поддържамъ — това съмъ го заявявалъ публично и тукъ предъ васъ съ откровеностъ и последователностъ — че вашата основна грѣшка бѣше въ първата реконструкция и вашата фатална грѣшка ще бѣде въ втората.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Поправете вашитѣ грѣшки.

Д. Кьорчевъ (нац. л.): Добре бе, г-да, но ние разискваме въпроси отъ публиченъ характеръ. Вие имате грѣшки. Какво искате сега — азъ да нося вашитѣ грѣшки ли? — Не мога.

Сжиятъ сговористъ: Нѣмаме нужда отъ вашитѣ съвети.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Азъ не ви съветвамъ, азъ не желя да ви убяда, азъ искамъ само да кажа мнението си и моля ви да бъдете толерантни. Азъ мисля, че сте много смѣли да казвате това, защото вие вършите работи, които сами поднасяте на публична оценка; вие задължавате цѣлия народъ да обсъжда вашитѣ дѣла, вие задължавате цѣлото Народно събрание да се произнася по тѣхъ, а пъкъ не ни позволявате да говоримъ! Азъ имамъ еднакво право съ васъ да говоря.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ (д. сг): Тукъ, въ Камарата, нѣма партии, има едно болшинство.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Нашето управление е конституционно-партийно, г. Фаденхехтъ.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ (д. сг): Не му е мѣстото тукъ, да говорите за партиитѣ.

Нѣкой отъ сговориститѣ: (Къмъ Д. Кьорчевъ). Мислете за Вашата партия, а не за Сговора.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Ако Вие, г. Фаденхехтъ, следъ като сте водили дълги партийни борби, считате вече, че е безполезно да се мисли за партии, то е едно мнение, което трѣбва да се отбележи.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ (д. сг): Ако не можете да различите онова, което е пленумъ на Народното събрание, отъ онова, което извънъ него е частнопартийно, то е друга работа.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Моето мнение е, повтарямъ, че първата реконструкция бѣше една грѣшка.

Сега да видимъ примѣри — какъ се отрази тази грѣшка.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ (д. сг): Много стара грѣшка.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Министритѣ, които замѣниха министритѣ на г. Цанкова, не се показваха по-различни, по-други, по-миролюбиви или въ нѣкое отношение по-възвишени, отколкото другитѣ. Ако започнемъ да нареждаме конкретни факти, ние ще стигнемъ до положението да намѣримъ минуси въ втория кабинетъ въ сравнение съ първия. Вашитѣ борби днесъ не трѣбва да ставатъ, ако това е така даже, за възврѣщането на Цанкова; вие трѣбва да си отидете изцѣло. Това е необходимо, това е историческа необходимостъ, г. г. народни представители. (Оживление всрѣдъ сговориститѣ)

Нѣкой отъ сговориститѣ: Кой ще замѣсти Сговора?

Д. Кьорчевъ (нац. л): Но не само е необходимо вие да паднете. Съ това не се изчерпва вашиятъ дългъ; вие имате и по-нататѣкъ задължения, а тѣ сж, като паднете, да поддържате новата властъ изцѣло. Тѣй ще бжде. (Веселостъ всрѣдъ сговориститѣ)

Д-ръ Й. Фаденхехтъ (д. сг): Коя ще бжде тя?

Д. Кьорчевъ (нац. л): Която и да бжде. Вие ще я поддържате по естественитѣ закони на нѣщата.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ (д. сг): Значи искате предварително ангажментъ за поддържане?

Д. Кьорчевъ (нац. л): Днесъ, г. г. народни представители, въ вашата срѣда предметътъ на раздори има за източникъ реконструкцията; той нѣма другъ източникъ. Не искатъ всичко това да ви го кажатъ. Азъ поемамъ риска да ви го кажа.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ (д. сг): Голѣмъ рискъ!

Д. Кьорчевъ (нац. л): Рискъ е, защото ще помислятъ, че защищавамъ тогава или оногава. Азъ правя този анализъ съвършено обективно. Много не недоразумения се дължатъ на това. Ние желяемъ, както ви казахъ и въ петѣкъ, партията ви да се запази, да се засили, да бжде една отъ опоритѣ държавни; по-нататѣкъ въ моята речъ ще кажа защо. Но това нѣма да стане чрезъ власть. Затуй дългътъ ви, отечественъ, исторически и политически, е да си отидете и да поддържате новата властъ.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Коя е тя?

Д. Кьорчевъ (нац. л): Която и да е. Има царъ, азъ правителства не правя. И имайки предъ видъ всичко това, да се погрижите за изработването на една прова избирателна система, за да не бждемъ изненадани отъ едно ваше падане, безъ да сме подготвени за избори, и да се повтори грѣшката на г. Ляпчевъ.

Министъръ А. Буровъ: Новата властъ ще я даде!

Д. Кьорчевъ (нац. л): Тя не трѣбва да става съ декрети. Камарата трѣбва да изработи тази нова избирателна система. Вие, г. Буровъ, много добре ме разбирате какво казвамъ. Вие и въ опозиция ще бъдете силенъ и по-силенъ тамъ, където се избирате сега. Партията ще се засили само, когато преживѣе известни борби, които ще разчистятъ онова, което я тревожи и смуцава. Вие знаете това много по-добре отъ менъ. Но погрижете се и за една избирателна система. Презъ цѣлия XIX вѣкъ величието и падението на Франция зависѣше отъ нейнитѣ избирателни системи, които гласуваха камаритѣ, когато усѣтахъ, че трѣбва да си вървятъ.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ (д. сг): И които измѣняваха споредъ нуждитѣ.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Да, измѣняваха ги споредъ нуждитѣ. — Това е моето разбиране за новата властъ.

Но мене ми се възразява: „Ами че като падне Демократическиятъ сговоръ, кой ще управлява страната, на кого ще я оставимъ?“ Ами като отиватъ министритѣ на уважаемия Демократически сговоръ лѣтно време въ Варна, въ „Св. Константинъ“, кой управлява страната? (Оживление всрѣдъ лѣвицата) Вие мислите, че министритѣ ли управляватъ? Тѣ управляватъ, г-да, но си има единъ апаратъ — единъ апаратъ нареденъ, единъ апаратъ установенъ, консолидиранъ.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Дико Йовева теория!

Д. Кьорчевъ (нац. л): Министерскиятъ съветъ отвреме навреме трѣбва да се събира, както бѣше лѣтось, когато трѣбваше да се държи едно постановление за износа на вината, защото нѣмаше Камара. Но и досега за Министерския съветъ, който управлява България и за който вие казвате: „Като го нѣма, какво ще правимъ?“ — ще дойде другъ — и досега, повтарямъ пакъ, вие не създадохте единъ законъ, за да видимъ какъ функционира той.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ (д. сг): Законъ за управляване!

Д. Кьорчевъ (нац. л): Не, за Министерския съветъ. Не се смѣйте, г. Фаденхехтъ, защото нѣма страна безъ законъ за министерския съветъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Приемаме. Такава голѣма работа Вамъ ще оставимъ да я свършите!

Д. Кьорчевъ (нац. л): Ще я оставите на другъ, като не я направихте досега.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ (д. сг): Законъ за Министерския съветъ е конституцията.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Хичъ не е така, г. Фаденхехтъ. И въ Франция, и въ Сърбия, и въ Ромъния, и въ Гърция иматъ такъвъ законъ. И у насъ е повдиганъ този въпросъ; ние много пжти сме казвали това. Когато нѣкой министъръ не може да поеме отговорностъ по своя ресоръ — дайте да реши Министерскиятъ съветъ, цѣлиятъ Министерски съветъ да поеме отговорностъ! Когато нѣщо трѣбва да се направи, но никой не знае какъ поотдѣлно да го направи и да поеме отговорността, тогава Министерскиятъ съветъ решава. Тя е малко дружбашка система — Министерскиятъ съветъ да проявява и съдебни функции, Министерскиятъ съветъ да прави туй, туй и туй. Откакъ изпитахме горчивинитѣ на министерскитѣ постановления, съ които се отнематъ свободитѣ на гражданитѣ, ние искаме да има законъ, споредъ който да работи Министерскиятъ съветъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Въ конституцията е казано много ясно какво трѣбва да работи Министерскиятъ съветъ.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Защо? Защото, г. г. народни представители, когато г. Фаденхехтът, бидейки въ Шуменъ, си правеше възраженията по обвиненията му — азъ съмъ ги челъ — заяви: „Азъ протестирамъ задето съмъ арестуванъ чрезъ министерско постановление“. Така ли е?

И. Фаденхехтъ (д. сг): Какво ще помогне законътъ за Министерския съветъ, да не бжда арестуванъ втори пътъ?

Д. Кьорчевъ (нац. л): Министритъ ще се чувствуватъ отговорни, ще си знаятъ работата. Та България ли е най-умната, да не създаде единъ законъ за Министерския съветъ? Създадохте ли законъ за престолонаследието? Какво направихте въ продължение на толкова години, държавническо, дълбоко, което да има значение, за да оправдае голъмитъ преврати, голъмитъ борби, кървитъ, които се лѣха? Тъ трѣбва да бждатъ свързани съ дълбоки реформи въ нашия животъ, за да се оправдае сътресението. Но нѣма ги. Г. Ляпчевъ, за да иронизира, намира за умѣстно да каже: „Тая голѣма работа ще оставимъ на други“.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Защото Ляпчевъ много сериозно може да Ви отговори, че цѣлиятъ Ви говоръ по тази материя не е говоръ за предъ Парламентъ. Може прекрасно да напишете нѣкоя студия по политиката и партиитъ на България, но цѣлиятъ Ви говоръ по тѣзи въпроси, както трѣбва да се слагатъ въ единъ парламентъ, е смѣшенъ. Тукъ имате насреща си едно болшинство, което е излѣзло преди 4—5 месеца отъ изборитъ, отъ волята на българския народъ. Какво ще ми дрънкате?!

Д. Кьорчевъ (нац. л): Азъ знамъ . . .

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Че като знаете, тогава престанете!

Д. Кьорчевъ (нац. л): . . . болшинства, които сж излизали отъ волята на българския народъ не преди четири месеца, но преди четири недѣли, и сж падали по единъ начинъ толкова компрометирующъ за тѣхъ, че не сж били въ състояние да си спомнятъ за тази народна воля, която имъ даваше мандатъ. Това е то! (Възражения отъ сговориститъ)

Д-ръ И. Фаденхехтъ (д. сг): Обяснете се тогава.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Г. г. народни представители! Това е, което трѣбваше да ви кажа за новата властъ. Сега да ви кажа нѣщо за оппозицията.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Ха, кажи!

Д-ръ И. Фаденхехтъ (д. сг): Новата властъ е оппозицията.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Вие казвате, че оппозицията е разкъсана. Азъ ви заявявамъ: тя не може да бжде обединена. Г. Малиновъ ви подчерта това, подчертахъ го и азъ при миналитъ дебати на първата извънредна сесия. Опозицията не може да бжде единна, тя не може да бжде цѣла. Но въ това вие не трѣбва да черпите куражъ, за да бждете въчни. Защото ние, като оппозиция, никога нѣма да станемъ едно цѣло — това недейте очаква. Ние предпочитаме да си разстроимъ партиитъ, да загинатъ, но нѣма да правимъ революция, а ще вървимъ по мирния пътъ. А вие изберете вашия пътъ и стойте, продължавайте да вървите по него, ако смѣтате, че куражътъ ви да стоите произтича отъ това, че оппозицията не може да бжде единна.

Но коя е тази оппозиция?

Е. Начевъ (д. сг): Отъ четири партии.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Тя се състои отъ Земледѣлския народенъ съюзъ, Социалдемократическата партия и Занаятчииската партия, Работническата партия, Демократическата партия, Националлибералната партия, Народнолибералната Стамболова партия и Радикалната партия. Тази оппозиция може да се раздѣли на две: на оппозиция Оловенъ блокъ и на останалитъ партии.

Г. г. народни представители! Когато оппозицията, наречена буржоазна, се бори съ васъ, тя е нетърпелива. Това е нейниятъ недостатъкъ, това е досадната страна на нейната борба — тя е нетърпелива. Земледѣлцитъ, когато се борятъ съ васъ, тѣ умѣятъ да търпятъ и да чакатъ — това е опасната страна на тѣхната борба. Азъ това нѣщо бихъ го

илюстриралъ по следния начинъ. Ако смѣтаме, че правителството е уморено, изхабено, изтощено, . . .

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Пехливанлъкъ сега ще правимъ!

Д. Кьорчевъ (нац. л): . . . нека си припомнимъ приказката за болния конь. Единъ стопанинъ ималъ единъ конь, който презъ зимата се разболѣлъ, и когато напролѣтъ коньтъ отива на полето да пасе, слабъ, следъ него върви едно куче. Коньтъ пита кучето: „Какво искашъ отъ мене?“ — „Нищо“, казва. — „Ти чакашъ да умра, за да ме изядешъ ли?“ — „Не“, казва, „ти си паси, пѣкъ моята работа е да чакамъ“. Това е отношението на земледѣлцитъ къмъ правителството.

Н. Топаловъ (д. сг): Значи, вие сте въ ролята на кучето!

Д. Кьорчевъ (нац. л): Това е, казахъ, отношението на земледѣлцитъ къмъ правителството. А ние сме стопанитъ, които искаме да изведемъ този конь да го напоимъ, да го ободримъ, като му дръпнемъ ушитъ (Смѣхъ), да го нахранимъ, за да може да стане пакъ за работа, пакъ да го впрегнемъ и да бжде полезенъ на домакинството.

К. Томовъ (з): Нѣма ли камшикъ?

Д. Кьорчевъ (нац. л): Това е разликата между дветъ оппозиции. Представете си кучето, което се е свило на кѣлбо, съ едното око поглежда, мълчи и чака. То е опасното, то е страшното. (Оживление верѣдъ сговориститъ) Азъ не намирамъ поводъ нито за единъ моментъ да се смѣя на тая алегория. Точно така е.

К. Николовъ (д. сг): Ако е краставо?

Д. Кьорчевъ (нац. л): Мислете, че е краставо, обаче то иска да ви изяде.

К. Куневъ (д. сг): Моля Ви се, разправете приказката за коча и лисицата. (Смѣхъ)

Д. Кьорчевъ (нац. л): Тази оппозиция не може да бжде единна. Работническата партия, която проявява тази голѣма любовъ къмъ Русия, я наричатъ комунистическа. Особено сега, когато има 10-годишенъ юбилей руската революция, нашата Работническа партия, па и нашитъ комунисти грѣнатъ, и тѣ иматъ една основна грѣшка, когато се възхищаватъ отъ дѣлото на Русия.

Х. Калайджиевъ (раб): Не само Работническата партия, но и много демократи се възхищаватъ.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Азъ зная, че въ Русия има материални блага, че има пазари; азъ искамъ да допусна, за една минута, че въ Русия всѣки камъкъ е злато; но нѣма общества, макаръ и при най-голѣмо благоденствие, кждето личността нѣма мнение, кждето личността нѣма право да говори и да мисли. Не се хвалете съ материалнитъ блага въ Русия: каквито и да бждатъ, тѣ сж нула предъ праѣето на гражданина да действува свободно, да мисли свободно и да критикува свободно. Въ Русия нѣма прогресъ, въ Русия нѣма напредъкъ нито на една йота. Това, което е, то си отива, то е нѣщо, което пожаритъ, стихийтъ могатъ да унищожатъ; то е материално благо, недейте парадиратъ съ него. Това нѣщо въ никой случай не е културна придобивка.

Ето нашето отношение къмъ дѣлото на Русия и къмъ чувствата на нашитъ комунисти. Това е една дълбока основна грѣшка. Нѣма прогресъ тамъ, кждето личността не е зачетена.

Оставете едно общество въ единъ замъкъ, пзленъ съ всички блага, то ще страда, ако стои заключено тамъ, ако е подъ режима на ограничения; то ще търпи, то ще страда, то ще се загуби. Най-великата придобивка на политическитъ борби е свободата на личността. Диктатуритъ сж ставали въ нейно име. Нѣма диктатури, които сж били противъ личността; тѣ сж били временни диктатури, за да наложатъ правата на личността. Въ Русия не може да продължава такава диктатура 10 години. Тая партия, прочее, не че е некултурна — тамъ има много умни хора — но проявява бележитъ на антикултурност, което е опасно.

Х. Калайджиевъ (раб): А къмъ работническото тукъ нѣма ли диктатура?

Н. Топаловъ (д. ср): Той говори за комунистите, не за насъ. Ти комунистъ ли си, та се обаждашъ?

Х. Калайджиевъ (раб): Той говори за Работническата партия.

Председателътъ: Моля, г-да, не прекъсвайте!

Д. Кьорчевъ (нац. л): Г. г. народни представители! Друга една опасностъ има отъ известни елементи въ опозицията, опасностъ много важна. Тя е опасността отъ поведението на Земледѣлския народенъ съюзъ въ неговото грамадно болшинство по отношение на известни въпроси отъ външната политика. Азъ не искамъ, като българинъ, по никой голѣмъ отечественъ въпросъ, по никой националенъ въпросъ чужденци да намиратъ опора за своитѣ въжделения въ отдѣлни политически партии у насъ. Тѣ трѣбва да знаятъ само пътя за Външното министерство, пътя къмъ легалното правителство, което представлява България.

Предъ мене стои една книжка отъ бившия министъръ Недѣлко Атанасовъ, съ предговоръ отъ главния секретаръ на Земледѣлския съюзъ въ Югославия, д-ръ Урошъ Станчъ. Този предговоръ е твърде знаменателенъ и, съ ваше позволение, азъ ще цитирамъ единъ пасажъ, който ще подкрѣпи мисълта ми, която ще развия по-после: (Чете) „Първия опитъ да се отстраня непреодолимата омраза между Сърбия и България, която сѣ разпадала презъ вѣкове първо въ разюздани владетели, а сетне прекалени патриоти, тайната дипломация и чужденци, направиха българскитѣ сдружени земледѣлци. По този мъченъ въпросъ българскитѣ сдружени земледѣлци имаше да положи изпитъ за братската земледѣлска солидарностъ и за неговото славянство, чието знаме високо развиваше великиятъ неговъ учителъ и убеденъ славянинъ Стамболийски. И този тежъкъ изпитъ той издържа великолепно, широко, както само широка селска душа е въ състояние да го направи, отлично дори, като преодолѣ всички прѣчки, размирици и национални изострени отношения, не обръщайки внимание на заплашаванията на градскитѣ партии и тайнитѣ нелегални организации. Въ искренности на българскитѣ сдружени земледѣлци сръбскитѣ невѣрни Тома никакъ не искаха да повѣрватъ. Чакъ когато българскитѣ сдружени земледѣлци, начело съ своя великъ учителъ Стамболийски, бѣха разпнати на кръстъ и когато запечатаха тази си искреностъ съ тѣхната благородна кръвъ, тогава имъ се повѣрва.

„Може би самото величие на дѣлото е изисквало такива велики жертви. Но слава на тѣзи жертви и нека е благословена тѣхната кръвъ! Българскитѣ сдружени земледѣлци извършиха и поправиха онова, което историческата нужда налагаше, а топлътъ и дипломатията разваляха. Българскитѣ земледѣлски народенъ съюзъ заличи следитъ на вѣковното недовѣрие и начерта пътя къмъ велика и нераздѣлна Югославия отъ Адриатика до Черно-море и отъ Триглавъ до устието на Марица. За това велико историческо дѣло има да благодаримъ само на българскитѣ сдружени земледѣлци“.

Азъ зная, че въ Бѣлградъ не мислятъ да правятъ Югославия, защото не до тамъ сѣ стигнали работитѣ, но въ сръбскитѣ земледѣлски сръди, както и въ нашитѣ, живѣе тази идея, която се породи отъ разочарованието отъ войнитѣ. Какво е положението на едно българско правителство, което и да бѣде то, когато всѣки сръбски кабинетъ знае, че може да го мачка, защото ще намѣри едно широко обществено селско мнение въ България за всѣка своя постѣпка? Ние вървимъ къмъ самоизтрѣбление. Това е една перспектива исторически и мъчна и страшна; това е страшно нѣщо. Не може по този начинъ да се разискватъ националнитѣ въпроси, които не сѣ партийни; не може разочарованието отъ единъ неуспѣхъ, какъвто е войната, да докара до такива крайни настроения, до такъвъ дефетизъмъ.

Г. г. народни представители! Отъ Бѣлградъ могатъ да действуватъ както си искатъ срещу България. Ние даваме много поводи за това, не чрезъ нелегални македонски организации, ами благодарение на факта, че политически партии иматъ подобенъ манталитетъ, какъвто е бѣлградскитъ. Тѣ могатъ да ни подаватъ ноти, каквито щатъ, тѣ могатъ да ни дѣлятъ съ ромъни и гърци, защото ние сме обезоружени, защото сме слаби, защото сме нищо като сила — както въ мирния договоръ, вмѣсто 2.250.000.000 златни франка репарации, защо да не турѣха 3, защо да не турѣха 5; защо, като взеха Тракия, да не вземѣха и Пловдивъ? Всичко могатъ да направятъ! Но, ако нѣкога имаше страхъ въ

нашитѣ врагове, че една подобна мѣрка може да окуражи и да обедини българския народъ, днесъ като-че-ли съществува друго разбиране и друго настроение, като-че-ли подобни нѣща се желаятъ отъ една голѣма частъ отъ българската опозиция. Положението на България е толкова трагично, че не бива, не заслужава дори да мислимъ върху него, защото има неправди, които колкото по-голѣми ставатъ, толкова по-равнодушно трѣбва да ги приемашъ, а когато мнѣ предѣлятъ на всѣка възможностъ да се прѣмахне, да се изкорени една неправда, тя се обръща въ нѣщо весело, въ нѣщо странно.

Ние подписахме единъ миренъ договоръ, ние удовлетворихме много капризи следъ това на наши съседи — могатъ още да продължаватъ. Надеждата ни е да бѣдемъ единни по тия голѣми въпроси. Нѣма това единство! Имаме ли право да апелираме къмъ тази голѣма организация, частъ отъ българския народъ, наречена Български земледѣлски народенъ съюзъ, да не предизвиква никакви борби, никакви разправии по тѣзи въпроси; имаме ли право да апелираме, тя да корегира своитѣ решения, да корегира открито и смѣло своитѣ разбираня и да ни внуши довѣрие? Инакъ ние сме изложени на тѣзи рискове, които имаме и въ Версайлъ, когато и териториално, и стопански ни смазваха. Когато запитвахъ при подписването на мирния договоръ, защо се подписа този договоръ безъ протестъ отъ наша страна; когато запитвахъ защо се удовлетворяватъ известни искания по-после, на менъ ми се казваше: „Не е възможно да се боримъ; не ни остава нищо друго, освенъ да търпимъ; нѣма какво да правимъ; да благодаримъ, че е толкова, защото може да бѣде и повече, знаейки психологията на враговетѣ“. Единъ българинъ въ турско време отива въ Ески-Джумая на панзиръ. По пътя отъ една гора излизатъ разбойници. Улавятъ го. „Какъвъ си ти?“ — Търговецъ. — „Какво носишь?“ — Шаекъ. — „Колко пари шаекътъ?“ — Четири гроша аршинътъ. Главатарътъ извиква на едно отъ момчетата: „Хасанъ, иди отсѣчи единъ аршинъ“. Хасанъ отива въ гората, отсѣча единъ прѣтъ десетъ аршина. „Ха, сега мѣри! И ние сме търговци“. Българинътъ мѣри единъ аршинъ, втори аршинъ и се смѣе. Пита го разбойникътъ: „Защо се смѣешъ?“ — „На туй мѣсто, казва, дѣто сте ме уловили, и този аршинъ ми се вижда малък!“ (Смѣхъ) Това е нашата психология. На насъ могатъ да ни поставятъ всички аршини — въпросътъ е, че трѣбва да бѣдемъ единни, че трѣбва да представяваме нѣщо цѣло. Азъ не виждамъ тая възможности.

Х. Калайджиевъ (раб): Г. Кьорчевъ! Вие унижавате българския народъ, като допускате, че една такава голѣма организация, какъто е Земледѣлскиятъ съюзъ, може да бѣде въ услуга на чужди държави.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Азъ не казвамъ, че сте подкупени. Сакънтъ! Азъ не казвамъ, че вие сте орѣдия; азъ казвамъ, че вие, собствено Българскиятъ земледѣлски народенъ съюзъ сподѣля голѣми югославянски концепции, които даватъ голѣмъ куражъ на генералитѣ въ Бѣлградъ — които водиха войната и днесъ сѣ тамъ фактори — да живѣятъ съ идеята за своитѣ победи. Ние не сме изминали опитъ исторически пътъ, та онѣзи, които бѣха фактори въ войната, да престанатъ да бѣдатъ такива. Въ Франция е Поанкаре, въ Бѣлградъ сѣ генералитѣ, въ Чехославия сѣ всичкитѣ велики символи на тѣхната победа и възраждане — тѣхнитѣ борци. Така е въ Польша, така е у всички победители.

Какво сме ние? Има ли надежда да бѣдемъ единни? Ето защо опозицията не може да бѣде цѣла. Причината е много голѣма, много дълбока, много резонна. Тамъ е и трагизмътъ на нашия животъ. Азъ не вървамъ, че това е удовлетвѣнието на правителството, защото тамъ има сѣщо мъдри хора, които мислятъ, гледайки напредъ. И когато ви казваме: идете си и подкрепете новата властъ, а не да се реконструирате, ние смѣтаме, че трѣбва постъпано да се подновяватъ силитѣ на този народъ, докато се стигне до положението да бѣде той господаръ вътрѣ въ страната, самъ на себе си, народъ, който мисли, народъ, който чувствувва, народъ, който се самопожертвува, който иска да вижда напредъ какво ще стане съ него и каква е неговата сѣдба.

Д. Жостовъ (мак): Най-голѣмото желание на народа е: по-малко приказки, повече работа.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Г. Жостовъ! Това можете да го кажете на себе си.

Д. Жостовъ (мак): И на Васъ.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Азъ не зная защо Вие мълчите: дали поради това, че обичате мълчанието, или Ви е страхъ да говорите!

Д. Жостовъ (мак): Г. председателю! Минаватъ два часа откакто говори г. Кьорчевъ.

Председателъ: Г. Жостовъ! Азъ зная дълга си. Не ми влизайте въ функциитъ.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Г. г. народни представители! Другъ въпросъ, на който искамъ да се спра, е въпросътъ за малцинствата — единъ въпросъ много важенъ, единъ въпросъ актуаленъ у насъ, защото ние имаме право по договора за миръ да искаме защита на малцинствата. Петричкиятъ народенъ представител г. д-ръ Станишевъ направи едно предложение, което той иска да бъде разгледано въ комисията и да бъде възприето. Той предложи въ проектоотговора на тронната речъ да се впише, че Народното събрание вмѣнява въ дългъ на правителството да отстоява правата на малцинствата.

Азъ считамъ, че г. Станишевъ излага на рискъ правата на малцинствата, ако ние тукъ получимъ отрицателенъ вотъ. Нека въ нашето Народно събрание не се дава поводъ за единъ отрицателенъ вотъ по единъ такъвъ голѣмъ въпросъ, защото очевидно е, че правителството нѣма да се съгласи, нѣма да поиска да се вмѣсти тоя текстъ. Добре ли е да гласува за него само опозицията? За насъ, може би, е добре, защото опозицията мисли, че представлява болшинството отъ българския народъ, но въ чужбина ще кажатъ: българското Народно събрание отхвърли представения отъ македонскитъ народни представители текстъ. Азъ не искамъ да понесемъ тоя рискъ. Между туй, азъ правя друго предложение, което правителството ще приеме, защото е формално, защото се дължи на едно опущение, на невписването известни нѣща въ проектоотговора на тронната речъ. Въ предпоследния редъ на проектоотговора на тронната речъ се казва: „Да живѣе Негово Величество Царятъ!“. Конституционната титла на българския царъ е Негово Величество Царя на българитъ. Този текстъ въ V-то велико Народно събрание го е защищавалъ докладчикътъ г. Буровъ. Той знае аргументитъ за това; той знае, че френскитъ крале се наричатъ *roi des français*, че белгийскитъ кралъ се нарича *roi des belges* и че ние си имаме свои съображения, за да възприемемъ тази конституционна титла за нашия царъ.

Г. Желѣзовъ (раб): Кажете ги.

Г. Енчевъ (з. в): Тѣ се знаятъ.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Ако не ги знаете, да ви ги кажа, но нѣмамъ време, ще ме спратъ. — Това предложение прави и смѣтамъ, че то формално задължава правителството да бъде възприето.

Г. г. народни представители! Опитътъ за асимилация на нашитъ малцинства въ съседнитъ държави върви по единъ много жестокъ пътъ.

П. Палиевъ (д. сг): Г. Кьорчевъ! Позволете да Ви прекажа. Вие започнахте да говорите по единъ много интересенъ въпросъ — за българската опозиция и спрѣхте до нѣкъде. Бихте били по-интересенъ, ако продължите по тоя въпросъ.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Азъ имамъ съзнание, кѣде трѣбва да спра и какво трѣбва да кажа. Насаме можемъ да си приказваме, колкото искате.

Г. г. народни представители! Тая асимилация е много тежка, много горчива. Азъ искамъ, колкото моятъ гласъ и да е слабъ, да направя предупреждения, че македонскитъ българи не могатъ да бъдатъ асимилирани, че българитъ въ Добруджа не могатъ да бъдатъ асимилирани, . . .

Г. Желѣзовъ (раб): Могатъ да бъдатъ избивани!

Д. Кьорчевъ (нац. л): . . . че това не трѣбва да стане, че ние протестираме и ще се боримъ противъ това. Грѣшатъ въ Бѣлградъ, когато мислятъ, че ще асимилиратъ македонцитъ. Това нѣщо не е възможно.

Г. Желѣзовъ (раб): Гонятъ ги въ Македония.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Невъзможно е, тѣзи, които сѣтамъ, да ги принуждаватъ, въпрѣки тѣхното народностно съзнание, да промѣнятъ народността си. Не е важно какви сѣ тѣ, дали сѣмъ татари, дали сѣмъ потомци на Александъръ Македонски, дали сѣмъ гърци, важно е народностното съзнание, което иматъ въ главата си. Тѣ казватъ, че сѣмъ българи. Тѣхното народностно съзнание е яко като скала и е невъзможно, тѣ да бъдатъ асимилирани. Ние ще подкрепимъ всѣка борба противъ тая асимилация, борба за отстояване етническитъ права на тия българи. Знаемъ отъ 30—40 години отъ опитъ въ нашата страна, дойде ли единъ македонецъ, той си остава македонецъ. Него не можете да го асимилирате. Вземете г. Ляпчевъ (Веселостъ), единъ отличенъ журналистъ, народенъ трибунъ, но той не е асимилиранъ отъ насъ, ами стигнахме дотамъ, че той взе вече да ни асимилирва (смѣхъ) — това трѣбва да го знаятъ въ Бѣлградъ, когато приказватъ за малцинства — защото г. Ляпчевъ живѣе съ идеята, че политическитъ малцинства въ Парламента малко трѣбва да се помачатъ, да не имъ се чува думата. Ние не можахме да го асимилираме въпрѣки желанието ни, а той иска да ни асимилирва, и тамъ е нашата борба.

Не е възможно, г. г. народни представители, по никакъвъ начинъ тукъ, на Балканитъ, следъ такава голѣма борба, да се води политика на асимилация. Тая политика с, която тревожи Европа. Ние трѣбва да правимъ пропаганда въ този смисълъ: който асимилирва, той тревожи и мира. Но насъ ни правятъ предупреждения: „Има опасности, има нѣща, които ще смутятъ нашитъ врагове“. Да ги смутятъ, както се смутиха нашитъ врагове много повече — г. Буровъ, обръщамъ вашето внимание тукъ — когато се сключи конвенцията Калфовъ — Политисъ. Тогава имаше смущение между победителитъ въ Балканския полуостровъ, защото тази конвенция бѣше единъ успѣхъ на България, понеже чрезъ нея се повдигна въпросъ за малцинствата, понеже Сърбия и Гърция си развалиха отношенията поради тази конвенция, свързана съ Обществото на народитъ. Тогава никой не ни каза, че тази конвенция може да доведе опасности. Сключването на тази конвенция бѣше ваша политика, която ние одобрихме тукъ; нашиятъ Парламентъ гласува конвенцията, но Политисъ бѣше изхвърленъ като министъръ на външнитъ работи, и Михалакопулосъ забрани на Парламента да гласува конвенцията, не я приложиха и пр. пр. Азъ намирамъ, че при малкото, което въобще можемъ да постигнемъ, сключването на тази конвенция бѣше единъ успѣхъ.

Председателъ: Завършете, приказвате четвъртъ часъ повече.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Въ 5 безъ 20 започнахъ, г. председателю, имамъ 1 ч. и 20 м. да говоря. Моля, г. Ляпчевъ, разрешете ми да довърша.

Министъръ А. Буровъ: Че защо г. Ляпчевъ?

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Още 5 минути.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Тогава нѣмаше предупреждения, а бѣше започнало изпълнението на една голѣма политика. Кѣде остана тя? Азъ поставямъ този въпросъ, защото ние отдаваме значение на предупрежденията, които ни правятъ онѣзи, които стоятъ близо до правителството.

Единъ народенъ представителъ отъ болшинството — мисля, че бѣше г. Дяковъ — ни каза да бъдемъ внимателни, защото знаемъ правилото *vae victis* — горко на победенитъ. Това римско правило въ цѣлия XVIII и въ цѣлия XIX вѣкове не е никѣде прилагано; то нѣма да се приложи и въ XX вѣкъ. Липса на историческа култура е, ако смѣта нѣкой, че въ XIX вѣкъ е прилагано правилото „горко на победенитъ“. Нищо подобно. И победенитъ иматъ права, защото миръ се свързва чрезъ договори, а за Римъ, когато трѣбваше да се унищожи Картагенъ, нѣмаше договори. Това не може да става сега, и въ нашето Народно събрание не бива да се чуватъ подобни думи.

Азъ искамъ да кажа две думи и по въпроса за амнистията.

Г. г. народни представители! Иска се амнистия за всички ония, които сѣ осѣдени по закона за защита на държавата. Тая амнистия се иска и отъ комунисти, и отъ Земледѣлски съюзъ, и отъ социалдемократи и пр. и пр. Амнистията, като държавенъ актъ, не е раздаване на милостъ; тя нѣма нищо общо съ милостъ; амнистия се дава, за да може амнистиранитъ да бъдатъ удобни за сътруд-

ничене съ тѣзи, които амнистиратъ. По законодателенъ пѣтъ, азъ казвамъ, че се забравя това деяние, което ти си направилъ, но ти ела да работимъ заедно. Това е политическия смисълъ на всѣка амнистия. Ако вие отъ лѣвицата искате да ви се даде амнистия като милостъ, вие прѣчтите на това съ печата си; ако я искате политически, трѣбва да станете зрѣли за сътрудничество съ партиитѣ. Да изясня дълбочината на този въпросъ, да се изясни неговото значение конституционно, държавно, нѣмамъ време.

Дълга да кажа нѣколко думи по въпроса за правата по чл. 116 отъ договора за миръ. Правителството на Демократическия сговоръ не защитава правата на България по договора за миръ. Отъ нѣкои то не се интересува. Чл. 116 отъ договора за миръ казва: (Чете) „Съюзенитѣ и сдружени правителства и българското правителство ще направятъ потрѣбното, за да се почитватъ и поддържатъ гробниците на войниците и моряцитѣ, погребани върху респективнитѣ имъ територии.

„Тѣ се задължаватъ да признаятъ всѣки комисия, на-товарена отъ едно или друго правителство да установи, ипише, поддържа или въздигне подходящи паметници върху поменатитѣ гробници и да улеснятъ тая комисия при изпълнението на нейнитѣ длъжности.

„Тѣ се съгласяватъ, освенъ това, да си правятъ взаимно всички улеснения за удовлетворение на исканията по пренасяне на останките на своитѣ войници и моряци, като се спазватъ постановленията на мѣстното законодателство и нуждитѣ на обществената хигиена.“

Г. г. народни представители! Откакъ се е свършила войната ние имаме факта, че военнитѣ паметници въ Ксанти, въ Удово, въ Скопие, въ Прилепъ и въ Битоля, които договорътъ за миръ защитава, сѣ разорени. Оставете това, то е най-малкото. Нашето Министерство на войната е изчислило, че въ Балканската война имаме убити 53.825 души, а въ голѣмата война — 115.048 души. Едно грамадно число отъ тѣзи покойници сѣ погребани въ Ромъния, Добруджа, Тракия и Македония. Правата по чл. 116 отъ договора за миръ на българския народъ, който трѣбва да покаже своята духовна култура, държейки връзка съ мъртвитѣ, не сѣ защитени. Скърбя, че публично изнасямъ този въпросъ. Повдигалъ съмъ го насаме — никой не ме е чулъ. Кое ви по-прѣчи, г-да, да назначите една комисия? Азъ разбирамъ да ми кажете: назначихме една комисия, пратихме я въ Македония, изпѣдиха я. Но това вие не сте направили. Кое ви прѣчи да пратите една такава комисия въ Тракия, въ Добруджа? Какво име ще заслужимъ ние като народъ? И знаете ли, че нѣма народъ, който да е пренебрегналъ задълженията си къмъ гробоветѣ на падналитѣ солдати? Нѣма. Ние сме последнитѣ. Тълкувайте както щете тоя мой упрѣкъ. Азъ не искамъ да кажа истинскитѣ думи, думи, които ще ни накаратъ да се замислимъ, но това показва една небрежност на правителството, на Министерството на външнитѣ работи, както и на Министерството на войната.

Ц. Цвѣтковъ (д. сг): Г. Кьорчевъ! Не бѣше ли по-добре да плачете за живитѣ навремето, отколкото за мъртвитѣ сега?

Д. Кьорчевъ (нац. л): Ти го казвашъ това. Азъ казвамъ своето мнение. Ти нѣмашъ право да говоришъ за живитѣ, ако не си стигналъ този културенъ предѣлъ да разбирашъ миналото и неговото значение. Този въпросъ е много голѣмъ. Както Вие сте погледнали на този въпросъ, не Ви

дава право да се наричате културенъ човѣкъ, гражданинъ не Ви дава право да се наричате.

Ц. Цвѣтковъ (д. сг): И на Васъ не Ви дава право.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Г. г. народни представители! Сега, когато говоря за тронната речъ, не мога да не засегна и последното пѣтуване на българския царъ. Българскиятъ царъ посети три велики държави.

Н. Пждаревъ (д. сг): Царятъ на българитѣ.

Д. Кьорчевъ (нац. л): „Царъ на българитѣ“ е титлата му. Азъ не се обръщамъ къмъ него. Вие въ тронното слово се обръщате къмъ него; азъ се обръщамъ къмъ васъ.

Българскиятъ царъ посети Парижъ, Лондонъ и Римъ, столицитѣ на три велики държави. Той си създаде една много добра преса при своето пѣтуване. Какво е правилъ, азъ не зная. Но г. Пастуховъ повдигна тукъ въпроса, че той пѣтувалъ безъ отговорни министри. Доколкото можакъ да следя чрезъ нашата Телеграфна агенция, всички представления, които е правилъ българскиятъ царъ, сѣ били въ присѣствието на пълномощни министри, които сѣ делегати на правителството.

Когато българскиятъ царъ бѣше въ Парижъ, той поднесе, като царъ на българитѣ, представлявайки България, нейния народъ, своя поклонъ предъ гроба на незнайния герой и единъ букетъ отъ бѣли лилии и червени рози. Този символъ, бѣлитѣ лилии — страданието и червенитѣ рози — кръвта, сѣ нашитѣ съпѣтници въ историческата ни сѣдба. Азъ считамъ, г. г. народни представители, че нѣма по-добра, по-скромна и същевременно по-сѣществен манифестация за положението, въ което е поставена България, отколкото този изразъ, който се даде чрезъ нейния царъ предъ гроба на незнайния войникъ. И когато трѣбва да се присѣдинимъ къмъ този поклонъ, азъ отново бихъ се повърналъ на мисълта за голѣмитѣ опасности отъ партии, които не разбиратъ значението и силата на тѣзи два елемента въ историческия пѣтъ на единъ народъ — страданието и кръвта. Земледѣлскиятъ народенъ съюзъ трѣбва най-много да се проникне отъ великото значение на тѣзи елементи. И азъ, като поемамъ риска да бѣда неприятенъ на земледѣлцитѣ, бихъ имъ припомнилъ, за доброто на нашата страна, да не забравятъ, че тѣ трѣбва да се подпиратъ въ дългия и мъченъ исторически пѣтъ на България върху тоягата, съ която бѣха бити на 9 юний отъ всички партии заедно съ социалдемократитѣ. Защото тогава имаше единъ инстинктъ, една интуиция, които сѣ безпогрѣшни. Наново преживѣваме исторически и вътрешни мъчнотии. Трѣбва да свържемъ усилията на всички, които разбиратъ и мислятъ върху тия мъчнотии, и за доброто на страната да се правятъ жертви много по-голѣми, отколкото е напускането на една власт. Министри да се смѣняватъ, кабинети да се смѣняватъ последователно, та да постигнемъ единъ резултатъ и да оправдаемъ онова страшно, мъчително и трагично минало, което стои задъ гърба ни, и да създадемъ свѣтли надежди за нашето измъчено племе. (Ръкоплѣскания отъ националлибералитѣ и демократитѣ)

Председателъ: Вдигамъ заседанието за утре, 2 ч. следъ обѣдъ, съ сѣщия дневенъ редъ.

(Вдигнато въ 18 ч. 15 м.)

Председателъ: **АЛ. Ц. ЦАНКОВЪ**

Секретаръ: **Г. ПАНЛОВЪ**

Началникъ на Стенографското отдѣление: **Д. АНТОНОВЪ**

СЪДЪРЖАНИЕ

	Стр.		Стр.
Отпуски разрешени на народните представители:		2) от народния представител д-ръ Иванъ Бен-	
Петъръ Гаговъ, Георги Илиевъ, Рашко Маджа-		ковъ къмъ министра на вътрешните работи и	
ровъ, Иванъ Куртевъ, Пандо Сидовъ, Христо		народното здраве, относително забраняването на	
Рашковъ, Станю Златевъ, Иванъ Колевъ, Дими-		публично събрание въ гр. Плевенъ на Българ-	
търъ Дерлипански, Христо Мариновъ, Дими-		ския земеделски народенъ съюзъ на 16 октом-	
търъ Зографски, Георги Енчевъ, Калоянъ Мано-		врий т. г. (Съобщение)	181
ловъ, Георги Марковъ, Никола Стамболиевъ,		Предложения:	
Кирко Христовъ, Трифунъ Капитановъ, Георги		1) за освобождаване поръчителството на г-жа Емма	
Данковъ, Христо Мановъ, Дойчинъ Ивановъ,		Бурелъ за митото и общинския налогъ на по-	
Иванъ Христовъ, д-ръ Иванъ Бенковъ, Ёор-		кшанината по вносна декларация на Софий-	
данъ Абаджиевъ, Рангелъ Върбанакъ, Добри		ската митница № 1083 отъ 19 априль 1927 г.,	
Даскаловъ, Стоянъ Кърлевъ, Тончо Мечкарски,		която тя ще изнесе обратно преди изтичането на	
Кръстанъ Поповъ, Стойне Чакъркчийски, Цвѣ-		12-месечния срокъ по чл. 7 буква „а“ отъ закона	
танъ Стоянчевъ, Василь Митевъ, Димитъръ		за митниците (Съобщение)	181
Ивановъ I, Стоянъ Омарчевски, Страшимиръ		2) за освобождаване отъ митни бери и пратките	
Георгиевъ, Александъръ Неновъ, Петко Стай-		отъ платове и др. предмети за изложбата-ба-	
новъ и Димитъръ Икономовъ	181	заръ на благотворителното дружество „Евдокия“	
Питания:		(„Яслитъ“) (Съобщение)	181
1) от народния представител Д. Богдановъ къмъ		Законопроектъ за насърчение износа на вината (Съ-	
министра на войната и министра на вътрешните		общение)	181
работи и народното здраве за забранени събра-		Проектостговоръ на тронното слово (Първо четене —	
ния въ Радомирска околия (Съобщение)	181	продължение разискванията)	181
		Дневенъ редъ за следующето заседание	189